eISSN 2786-5746

УДК 342.951:349.6
DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-22-03-02

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ЛІСОВОМУ ТА САДОВО-ПАРКОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

LAW ENFORCEMENT BODIES AS SUBJECTS OF ENVIRONMENTAL SAFETY IN UKRAINE'S FORESTRY AND URBAN GREEN INFRASTRUCTURE

Віталій Макарчук
Доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
та теоретико-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Україна
ORCID: 0000-0002-9099-8921

Vitalii Makarchuk
Doctor of Law, Associate Professor,
Associate Professor in the Department of Constitutional Law
and Theoretical and Legal Disciplines,
Bila Tserkva National Agrarian University,
Bila Tserkva, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9099-8921
vitalik.mako@gmail.com

Статтю присвячено адміністративно-правовим механізмам забезпечення екологічної безпеки лісів, зелених насаджень населених пунктів та пов'язаних із ними екосистем в Україні. Актуальність зумовлена воєнними ризиками, незаконним використанням природних ресурсів, мінним забрудненням, обмеженим доступом до постраждалих територій і потребами післявоєнного відновлення. Мета – визначити правовий статус і функціональну роль органів екологічного контролю, лісової охорони, правоохоронних органів, прокуратури та місцевого самоврядування, а також обґрунтувати модель їх координації. Застосовано формально-юридичний, системно-структурний, функціональний і порівняльно-правовий методи та аналіз публікацій 2023–2026 років. Установлено, що Державна екологічна інспекція є органом державного нагляду (контролю), а не правоохоронним органом у вузькому значенні; Державна лісова охорона прямо має статус правоохоронного органу за статтею 89 Лісового кодексу. Національна поліція діє в межах превентивних і слідчих повноважень, СБУ – лише за наявності загроз її законної компетенції, прокуратура – у межах процесуальних функцій, а місцеве самоврядування – у сфері благоустрою та утримання зелених насаджень. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні трирівневої функціональної моделі міжвідомчої взаємодії (моніторинговий, контрольний і правоохоронно-процесуальний рівні), яка розмежовує компетенцію суб'єктів та визначає послідовність передавання інформації від виявлення змін до процесуального реагування. Запропоновано міжвідомчий протокол обміну даними, стандартизоване документування шкоди та використання дистанційного зондування як засобу первинного виявлення, а не самодостатнього доказу. Створення окремої екологічної поліції розглядається як перспективний варіант, що потребує окремої оцінки доцільності, витрат і компетенції; першочерговим є посилення координації наявних органів. Систематизація екологічного законодавства є доцільною, однак ухвалення окремого Екологічного кодексу не пропонується як негайний захід.
Ключові слова: *національна безпека; екологічна безпека; садово-паркове господарство; лісове господарство; правоохоронні органи; адміністративне право; правовий статус.*

The article examines administrative and legal mechanisms for ensuring environmental safety in forests, urban green spaces and related ecosystems in Ukraine. Its purpose is to clarify the legal status and roles of environmental control bodies, forest protection authorities, law enforcement bodies, prosecutors and local self-government, and to substantiate a coordination model. The methodology combines formal legal, systemic-structural,

functional and comparative legal methods with analysis of scientific publications from 2023–2026. The State Environmental Inspectorate is distinguished as a state supervision and control body, not a law enforcement body in the strict institutional sense. The State Forest Guard expressly has law-enforcement status under Article 89 of the Forest Code of Ukraine. The National Police act within their preventive and investigative powers; the Security Service of Ukraine is involved only where a threat falls within its statutory mandate; prosecutors exercise constitutionally defined procedural functions; and local self-government bodies manage public-space improvement and urban green areas. The novelty consists in substantiating a three-level functional model of interagency cooperation (monitoring, control, and law-enforcement/procedural levels), clarifying the competence of participating actors and the sequence for transferring information from the detection of environmental changes to procedural response. The article proposes an interagency data-exchange protocol, standardized damage documentation and remote sensing as an initial detection tool rather than self-sufficient proof. Establishing a separate environmental police is presented as a possible long-term option requiring a separate assessment; the immediate priority is coordination among existing bodies. Systematization of environmental legislation is supported, whereas adoption of a separate Environmental Code is not proposed as an immediate measure.
Key words: *national security; environmental safety; urban green infrastructure; forestry; law enforcement bodies; environmental control; administrative law; legal status.*

ВСТУП

Забезпечення екологічної безпеки є невід'ємною складовою національної безпеки України, що набуває особливої гостроти в умовах збройної агресії російської федерації. Воєнні дії завдали масштабної шкоди довкіллю, лісовим екосистемам, об'єктам природно-заповідного фонду, захисним лісовим насадженням і зеленим зонам населених пунктів. Значні території зазнали мінного забруднення, пошкодження деревостанів, пожеж, незаконних рубок і втрат біорізноманіття. Водночас євроінтеграційний курс України вимагає адаптації національного екологічного законодавства до стандартів Європейського Союзу, зокрема у сфері охорони довкілля, лісокористування та збереження біорізноманіття. Це зумовлює потребу в переосмисленні ролі правоохоронних органів як суб'єктів екологічної безпеки, здатних не лише реагувати на вже вчинені правопорушення, а й запобігати їм, документувати шкоду та забезпечувати невідворотність відповідальності.

Наукова проблема полягає не у відсутності органів, залучених до охорони природних об'єктів, а в недостатній узгодженості їхніх різних за правовою природою повноважень: наглядово-контрольних, лісоохоронних, поліцейських, безпекових, прокурорських і муніципальних. У літературі досліджено загальні засади екологічної безпеки, охорону лісів і дистанційне оцінювання їхнього стану, однак потребує подальшого опрацювання адміністративно-правова послідовність міжвідомчого реагування щодо лісів і зелених насаджень населених пунктів, зокрема за воєнних обмежень. Тому необхідно розмежувати статус суб'єктів, не ототожнюючи контрольні органи з правоохоронними.

Невирішеними залишаються нормативно визначений порядок передавання даних між органами екологічного контролю, Державною лісовою охороною, поліцією, прокуратурою та місцевим самоврядуванням; вимоги до збереження первинних цифрових матеріалів; документування шкоди лісам і зеленим насадженням у районах бойових дій; а також визначення доцільної моделі спеціалізації правоохоронного реагування. Створення окремої екологічної поліції та кодифікація екологічного законодавства розглядаються як дискусійні напрями подальшого реформування, а не як безумовні передумови ефективності.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтуванні трирівневої функціональної моделі міжвідомчої взаємодії у сфері екологічної безпеки лісового та садово-паркового господарства України. Модель розмежовує: 1) моніторинговий рівень – виявлення змін і первинну верифікацію інформації; 2) контрольний рівень – перевірку правових підстав діяльності, встановлення обставин і розрахунок шкоди уповноваженими органами; 3) правоохоронно-процесуальний рівень – реагування на ознаки правопорушень, збирання доказів і процесуальне супроводження. Додатковим результатом є визначення мінімального змісту міжвідомчого протоколу обміну даними та вимог до цифрового документування.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Дослідження екологічної безпеки має міждисциплінарний характер. М. І. Хилько розглядає її як стан і систему заходів для підтримання екологічної рівноваги [1], В. І. Андрейцев аналізує

eISSN 2786-5746

її як напрям правового регулювання [2], а С. М. Романко зосереджується на превентивних механізмах та євроінтеграційних аспектах екологічної політики [3]. Праця І. Наконечної та співавторів про систему суб'єктів національної безпеки дає загальний інституційний контекст, але не замінює аналізу спеціальних екологічних повноважень [4]. Сучасні емпіричні дослідження доповнюють правовий аналіз: В. Миронюк та співавтори обґрунтовують загальнонаціональне дистанційне оцінювання лісових ресурсів [16]; М. Матсала та співавтори досліджують пошкодження захисних насаджень [17]; Р. Каццолла Ґатті та співавтори демонструють потенціал машинного навчання для раннього виявлення втрат лісового покриву [18]; інша праця М. Матсали та співавторів аналізує вплив війни на ризики лісових пожеж [19]. Ці публікації підтверджують технологічну цінність дистанційного моніторингу, але не визначають компетенцію органів і стандарти доказування. М. Фауре аналізує зміни кримінально-правової охорони довкілля, запроваджені Директивою (ЄС) 2024/1203 [20]. Нормативні засади діяльності Держекоінспекції, Державної лісової охорони, поліції, СБУ, прокуратури й місцевого самоврядування встановлено спеціальними актами [8–15]. Отже, наявні праці висвітлюють окремі природоохоронні, технологічні й інституційні аспекти, але потребує подальшого дослідження їх функціональне зіставлення та послідовна модель взаємодії саме щодо лісів і зелених насаджень населених пунктів. Це вузьке твердження про перетин проблем, а не про відсутність досліджень екологічної безпеки загалом.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є визначення адміністративно-правового статусу правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення екологічної безпеки в садово-парковому та лісовому господарстві України, аналіз їхніх повноважень та обґрунтування напрямів удосконалення законодавства з урахуванням сучасних викликів. Для досягнення мети поставлено такі завдання: 1) з'ясувати сутність екологічної безпеки в контексті садово-паркового та лісового господарства; 2) визначити систему правоохоронних органів, уповноважених у цій сфері; 3) проаналізувати їхні повноваження та адміністративно-правовий статус; 4) виявити проблеми правозастосування; 5) запропонувати шляхи удосконалення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу становлять загальнонаукові та спеціальні методи. Формально-юридичний метод застосовано до аналізу Конституції України, законів «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про благоустрій населених пунктів», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру», Лісового кодексу та підзаконних актів про Держекоінспекцію, Державну лісову охорону й утримання зелених насаджень. Системно-структурний і функціональний методи використано для розмежування суб'єктів і побудови трирівневої моделі. Порівняльно-правовий метод застосовано до окремих положень Директиви (ЄС) 2024/1203 та Федерального закону Німеччини про охорону природи; порівняння має нормативний, а не статистично-інституційний характер. Аналіз публікацій 2023–2026 років використано для оцінки можливостей дистанційного моніторингу. Межами дослідження є його теоретико-правовий характер: емпірична перевірка ефективності запропонованої моделі не проводилася.

РЕЗУЛЬТАТИ

Екологічна безпека в лісовому та садово-парковому господарстві охоплює захищеність лісових екосистем, захисних насаджень, парків, скверів, бульварів, міських лісів та інших зелених насаджень від незаконного використання, пошкодження, забруднення, пожеж і воєнних впливів. Стаття 16 Конституції України покладає на державу обов'язок забезпечувати екологічну безпеку та підтримувати екологічну рівновагу [5]. Закон «Про національну безпеку України» відносить екологічну безпеку до напрямів державної політики у сфері національної безпеки, але не визначає лісове та садово-паркове господарство окремими спеціальними секторами безпеки [6]. Їх охорона випливає з природоохоронного, лісового законодавства та законодавства про благоустрій.

Для цілей статті розмежовано три групи суб'єктів. Державна лісова охорона прямо має статус правоохоронного органу за статтею 89 Лісового кодексу [9]. Національна поліція та СБУ

DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-22-03-02

є правоохоронними органами, але залучаються в межах спеціальних законних завдань [11; 12]. Державна екологічна інспекція є органом державного нагляду (контролю), а не правоохоронним органом у вузькому інституційному значенні [8]. Прокуратура не здійснює загального екологічного контролю: її функції охоплюють процесуальне керівництво, підтримання публічного обвинувачення та представництво інтересів держави у визначених законом випадках [13]. Органи місцевого самоврядування управляють благоустроєм і зеленими насадженнями, але не є правоохоронними органами [14; 15]. Державний центр сертифікації засобів охоронного призначення виключено з аналізованої системи, оскільки не встановлено його спеціальних повноважень щодо охорони лісів або зелених насаджень.

Компетенція кожного суб'єкта визначається законом і не може розширюватися лише з огляду на загальну мету охорони довкілля. Виявлення змін довкілля не тотожне державному контролю; контрольне встановлення порушення не тотожне досудовому розслідуванню; процесуальне керівництво прокурора не означає здійснення ним оперативного чи адміністративного контролю. Такий підхід дає змогу уникнути ототожнення всіх залучених установ в одній категорії.

Державна екологічна інспекція України реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) за додержанням природоохоронного законодавства та охороною природних ресурсів відповідно до Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 275 [8]. У межах повноважень її посадові особи проводять заходи державного нагляду, складають протоколи, розглядають справи про адміністративні правопорушення у випадках, визначених законом, розраховують шкоду за затвердженими методиками та вживають заходів для її відшкодування. У цій статті Держекоінспекція розглядається як центральний суб'єкт екологічного контролю, а не як правоохоронний орган у вузькому значенні.

Державна лісова охорона має особливий статус: частина друга статті 89 Лісового кодексу прямо встановлює, що вона має статус правоохоронного органу [9]. Стаття 90 визначає її завдання: державний контроль за додержанням лісового законодавства, охорона лісів від пожеж і незаконних рубок, захист від шкідників, хвороб та іншого шкідливого впливу. Стаття 91 і Положення, затверджене постановою Кабінету Міністрів № 976, визначають права посадових осіб, зокрема щодо обстеження лісів і вжиття заходів у межах компетенції [10]. Ця спеціальна компетенція стосується лісових відносин і не переноситься автоматично на всі зелені насадження населених пунктів.

Національна поліція може долучатися до охорони довкілля в межах завдань із запобігання правопорушенням, їх виявлення та припинення, а також досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах підслідності (статті 2, 23 Закону «Про Національну поліцію») [11]. Практичний зв'язок із предметом статті виникає у випадках незаконної порубки, знищення чи пошкодження зелених насаджень, забруднення територій або інших діянь, що містять склад правопорушення. Видача дозволів на придбання, зберігання чи носіння зброї не є функцією охорони природних ресурсів і не використовується як аргумент екологічної компетенції поліції.

СБУ не є органом загального екологічного контролю. Її залучення може бути обґрунтоване лише тоді, коли конкретні обставини утворюють загрозу державній безпеці або інші протиправні дії, віднесені законом до її компетенції. Стаття 2 Закону «Про Службу безпеки України» визначає завдання із захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності та охорони державної таємниці; пункт 1 статті 24 передбачає інформаційно-аналітичну роботу, зокрема з питань екології, пов'язаних із національною безпекою [12]. Це не означає, що лісове господарство чи кожен об'єкт ПЗФ автоматично є об'єктом критичної інфраструктури або належить до компетенції СБУ.

Прокуратура бере участь у реагуванні на екологічні правопорушення не як орган контролю чи первинного виявлення, а в межах конституційних функцій. За статтею 131-1 Конституції України та статтею 2 Закону «Про прокуратуру» прокурори здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, підтримують публічне обвинувачення та представляють інтереси держави у визначених законом випадках [13]. Практичні проблеми взаємодії полягають у розпорошенні інформації між реєстрами й кадастрами, нерівномірному ресурсному забезпеченні, ризиках корупції під час надання дозволів і контролю, а також обмеженому доступі до територій, забруднених вибухонебезпечними предметами. Прокуратура належить до правоохоронно-процесуального рівня моделі, але не підміняє органи контролю чи досудового розслідування.

eISSN 2786-5746

Окрему групу становлять органи місцевого самоврядування. Закон «Про благоустрій населених пунктів» визначає повноваження місцевих рад та їхніх виконавчих органів у сфері благоустрою, а Правила утримання зелених насаджень установлюють вимоги до створення, обліку, утримання й охорони парків, скверів, бульварів, міських лісів та інших об'єктів зеленого господарства [14; 15]. Важливими є визначення балансоутримувача, ведення реєстрів і паспортизація об'єктів. Дистанційне зондування Землі та геоінформаційні системи можуть доповнювати польові обстеження, виявляючи зміни лісового покриву й зелених зон там, де доступ фахівців обмежений.

Правовий режим зелених насаджень у населених пунктах відрізняється від режиму лісів. Парки, сквери, бульвари, насадження загального, обмеженого та спеціального користування є об'єктами благоустрою; значення мають категорія насаджень, правовий режим земельної ділянки, балансоутримувач і місцеві правила. Правила, затверджені наказом Мінбуду № 105, передбачають облік зелених насаджень і ведення реєстрів [15]. Водночас дослідження загальнонаціонального дистанційного оцінювання лісових ресурсів України демонструє можливість поєднання матеріалів інвентаризації, лісовпорядкування та супутникових знімків Sentinel-2 [16]. Такі дані можуть бути основою для планування перевірок, але не замінюють юридичної перевірки правового режиму об'єкта та фактичних обставин.

Застосування супутникових даних є актуальним не лише для лісових масивів, а й для захисних лісових насаджень, зелених зон населених пунктів та інших об'єктів садово-паркового господарства. Так, дослідження стану захисних насаджень східного агроландшафтного регіону України засвідчило, що у 2022–2023 роках було пошкоджено близько 18 % досліджених захисних насаджень. Автори також звернули увагу на просторову нерівномірність пошкоджень і необхідність отримання даних високої роздільної здатності для перевірки результатів дистанційного аналізу [17]. Ці висновки мають значення для вдосконалення охорони зелених насаджень у населених пунктах, оскільки цифровий моніторинг дає змогу виявляти зміни їхнього стану, однак не замінює встановлення правового режиму конкретної території, її балансоутримувача та правових підстав проведення робіт.

Перспективним напрямом є використання алгоритмів машинного навчання для автоматизованого виявлення змін лісового покриву. У дослідженні R. Cazzolla Gatti та співавторів супутникові знімки й алгоритм Random Forest були використані для оцінювання втрат лісів в Україні протягом 2022–2023 років. Автори визначили значні зміни лісового покриву в регіонах, які зазнали впливу бойових дій, і обґрунтували можливість використання таких технологій як системи раннього попередження про екологічні зміни [18]. Водночас результати автоматизованої класифікації не можуть самостійно підтверджувати факт незаконної рубки, встановлювати винну особу або доводити причинний зв'язок між певною подією та заподіяною шкодою. Вони мають розглядатися як інформаційний сигнал для проведення перевірки, а їх використання у провадженні потребує збереження первинних матеріалів, метаданих, координат, часу отримання зображень та підтвердження результатів іншими доказами.

Необхідність системного моніторингу підтверджується також дослідженнями впливу воєнних дій на лісові пожежі та стан лісових екосистем. Зокрема, M. Matsala та співавтори, використовуючи супутникові дані, встановили збільшення площ порушень лісового покриву в досліджених районах України у 2022 році та звернули увагу на підвищені ризики пожеж у пошкоджених лісових масивах [19]. Слід забезпечити регулярний обмін інформацією про пожежі, незаконні рубки, пошкодження деревостанів, мінне забруднення та стан територій природно-заповідного фонду.

Окремого значення набуває узгодження адміністративно-правових і кримінально-правових механізмів реагування. У дослідженні M. G. Faure щодо Директиви (ЄС) 2024/1203 наголошено на зміні підходу до співвідношення адміністративних дозволів і кримінальної протиправності екологічно небезпечної поведінки. Автор звертає увагу на необхідність чіткого визначення ознак протиправного діяння, щоб забезпечити ефективність охорони довкілля без порушення принципу законності [20]. Для України це має практичне значення: наявність дозволу на використання природного ресурсу не повинна автоматично виключати перевірку дотримання інших обов'язкових екологічних вимог. Водночас висновок про наявність кримінального правопорушення має ґрунтуватися на конкретній нормі закону, належно встановлених фактичних обставинах і допустимих доказах.

DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5746-2026-22-03-02

З огляду на розмежування компетенції пропонується трирівнева функціональна модель взаємодії. Перший, моніторинговий рівень: Держекоінспекція, Державна лісова охорона, органи місцевого самоврядування, балансоутримувачі та суб'єкти лісового господарства виявляють зміни, формують первинні повідомлення й передають геопросторові дані. Другий, контрольний рівень: Держекоінспекція та Державна лісова охорона в межах предметної компетенції перевіряють обставини, правові підстави робіт і дозвільні документи, фіксують порушення та визначають шкоду за затвердженими методиками; муніципалітети надають відомості про правовий режим і балансоутримувача зелених об'єктів. Третій, правоохоронно-процесуальний рівень: Національна поліція здійснює реагування та досудове розслідування в межах підслідності; СБУ залучається лише за наявності безпекової складової; прокурор здійснює процесуальне керівництво та інші конституційні функції. Передавання матеріалів не змінює компетенцію адресата й не звільняє органи від дотримання встановлених законом процедур.

Практичним інструментом реалізації моделі має стати міжвідомчий протокол обміну екологічною інформацією. Він повинен визначати контактні підрозділи, підстави та строки передавання повідомлень, мінімальний склад даних (координати, дата й час, тип об'єкта, опис зміни, джерело та метадані), правила збереження оригіналів і журналу доступу, порядок верифікації та передавання матеріалів за наявності ознак правопорушення. Протокол може бути затверджений спільним актом у межах компетенції органів, але не повинен створювати нові владні повноваження без законодавчої підстави.

Для документування шкоди доцільно запровадити мінімальний стандарт цифрового досьє: первинні супутникові/аерофотоматеріали без редагування; метадані й контрольні суми файлів; координати та дату зйомки; опис методики порівняння; відомості про правовий режим ділянки; результати наземного обстеження, якщо воно безпечне; розрахунок шкоди за чинною методикою; відомості про ланцюг зберігання матеріалів. Це забезпечить відтворюваність цифрового аналізу, не підміняючи вимог кримінального процесуального законодавства щодо доказів.

ДИСКУСІЯ

Порівняльно-правове зіставлення має обмежений, але конкретний предмет, так стаття 69 Федерального закону Німеччини про охорону природи (BNatSchG) передбачає адміністративно-штрафні санкції за визначені порушення; частина 7 цього параграфа встановлює максимальний штраф до 50 000 євро для перелічених складів і до 10 000 євро для інших випадків, передбачених ним [21]. Ця норма не є загальним тарифом для всіх екологічних правопорушень Німеччини: інші санкції можуть передбачатися іншими федеральними й земельними актами.

Зміст кримінально караних діянь проти довкілля визначає нормативна частина Директиви (ЄС) 2024/1203. Стаття 3 Директиви встановлює перелік діянь, які держави-члени мають криміналізувати за визначених умов незаконності та форми вини; частина 3 статті 3 передбачає кваліфікований склад, якщо діяння спричинило знищення або масштабну й істотну шкоду екосистемі значного розміру чи екологічної цінності або оселищу в межах охоронюваної території, а також за визначених умов – якості повітря, ґрунту чи води. Стаття 5 визначає мінімальні вимоги до санкцій для фізичних осіб [22]. Для України ці положення є орієнтиром гармонізації, але їх імплементація потребує узгодження з принципом законності та національними складами кримінальних правопорушень.

Дистанційні дані можуть допомогти встановити просторові межі та динаміку воєнних пошкоджень, але для юридично значущих висновків необхідні перевірка правового режиму території, методика розрахунку шкоди, встановлення причинного зв'язку та належне збереження матеріалів. Запропонований стандарт цифрового досьє є процедурною гарантією якості первинної інформації, а не самостійним способом доведення вини.

Зіставлення з науковими працями показує, що дослідження дистанційного оцінювання лісів і захисних насаджень [16–19] підтверджують технологічну можливість виявлення змін, тоді як аналіз Директиви (ЄС) 2024/1203 акцентує на чітких складах правопорушень і пропорційних санкціях [20]. Запропонована модель поєднує ці напрями: технологічний сигнал передається компетентному контрольному органу, а встановлені обставини – органу досудового розслідування та прокурору за наявності законних підстав. Систематизація чинних норм має передувати рішенню про окремий Екологічний кодекс. Створення екологічної поліції потребує функціонального аудиту, оцінки витрат і доведення, що спеціалізовані підрозділи в чинних органах не забезпечують необхідного результату.

eISSN 2786-5746

ВИСНОВКИ

За підсумками дослідження уточнено систему суб'єктів. Так, визначено, що: Держекоінспекція є органом державного нагляду (контролю); Державна лісова охорона має прямо встановлений статтею 89 Лісового кодексу статус правоохоронного органу; Національна поліція та СБУ діють у межах законних завдань; прокуратура реалізує конституційні процесуальні функції; органи місцевого самоврядування відповідають за благоустрій і зелені насадження.

Обґрунтовано, що дані дистанційного зондування Землі доцільно розглядати як засіб первинного виявлення змін і планування перевірок, але не як самодостатній доказ незаконності діяння, вини або причинного зв'язку. Запропоновано мінімальний стандарт цифрового документування шкоди, що охоплює первинні зображення, метадані, координати, час, правовий режим об'єкта, результати верифікації та розрахунок шкоди за чинними методиками.

Встановлено, що садово-паркове господарство потребує окремого врахування режиму об'єктів благоустрою, місцевих правил, обліку зелених насаджень і балансоутримання. Пріоритетом є розподіл компетенції та координація наявних органів. Окрема екологічна поліція може розглядатися лише після самостійного обґрунтування; ухвалення Екологічного кодексу не є безпосередньою рекомендацією цієї статті. Подальші дослідження доцільно зосередити на проєкті міжвідомчого протоколу, апробації цифрового досьє та імплементації Директиви (ЄС) 2024/1203. Крім того суттєвим доповненням має стати міжвідомчий протокол обміну інформацією із визначенням адресатів, строків, формату даних, метаданих, збереження первинних файлів, верифікації та передавання матеріалів.

Таким чином, наукова новизна результатів полягає в обґрунтуванні трирівневої моделі міжвідомчої взаємодії – моніторингового, контрольного та правоохоронно-процесуального рівнів – із визначенням суб'єктів і меж їх компетенції.

Дослідження має теоретико-правовий характер і не містить емпіричної перевірки запропонованої моделі; тому її практична ефективність, організаційні витрати та потреба в окремому спеціалізованому підрозділі мають бути предметом подальшої апробації. Перспективними напрямами вбачаються підготовка проєкту міжвідомчого протоколу, перевірка стандарту цифрового документування на конкретних кейсах і поглиблений аналіз практики імплементації Директиви (ЄС) 2024/1203.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Khylko, M. I. (2017). Ekolohichna bezpeka Ukrainy: Navchalnyi posibnyk [Environmental security of Ukraine: Textbook]. Kyiv. [in Ukrainian].

2. Andreitsev, V. I. (2002). Pravo ekolohichnoi bezpeky [Law of environmental security]. Kyiv: Znannia-Pres. [in Ukrainian].

3. Romanko, S. M. (2020). Pravovi zasady zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky ta klimatychnoi polityky v umovakh yevrointehratsii [Legal principles of environmental security and climate policy in the context of European integration]. Ivano-Frankivsk: Suprun V. P. [in Ukrainian].

4. Nakonechna, I., Blahodarnyi, A., Servatiuk, L., Makarchuk, V., & Kobko, V. (2022). Framework of national security actors of Ukraine in the context of European integration. *Amazonia Investiga*, 11(60), 47–52. https://doi.org/10.34069/AI/2022.60.12.5

5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from 28.06.1996 No. 254k/96-VR]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text [in Ukrainian].

6. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy. vid 21.06.2018 No. 2469-VIII [On National Security of Ukraine: Law of Ukraine from 21.06.2018 No. 2469-VIII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text [in Ukrainian].

7. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 No. 1264-XII [On Environmental Protection Law of Ukraine from 25.06.1991 No. 1264-XII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu ekolohichnu inspektsiiu Ukrainy Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.04.2017 No. 275 [On approval of the Regulation on the State Environmental Inspectorate of Ukraine Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 19.04.2017 No. 275]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п#Text [in Ukrainian].

9. Lisovyi kodeks Ukrainy Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 No. 3852-XII [Forest Code of Ukraine Law of Ukraine from 21.01.1994 No. 3852-XII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro derzhavnu lisovu okhoronu Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.09.2009 No. 976 [On approval of the Regulation on the State Forest Guard Resolution of the Cabinet

of Ministers of Ukraine from 16.09.2009 No. 976]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-п#Text [in Ukrainian].

11. Pro Natsionalnu politsiiu Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 No. 580-VIII [On the National Police Law of Ukraine from 02.07.2015 No. 580-VIII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text [in Ukrainian].

12. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 No. 2229-XII [On the Security Service of Ukraine Law of Ukraine from 25.03.1992 No. 2229-XII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text [in Ukrainian].

13. Pro prokuraturu Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 No. 1697-VII [On the Prosecutor's Office Law of Ukraine from 14.10.2014 No. 1697-VII]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text [in Ukrainian].

14. Pro blahoustrii naselenykh punktiv Zakon Ukrainy vid 06.09.2005 No. 2807-IV [On the Improvement of Settlements Law of Ukraine from 06.09.2005 No. 2807-IV]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia zelenykh nasadzhen u naselenykh punktakh Ukrainy Nakaz Ministerstva budivnytstva, arkhitektury ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy vid 10.04.2006 No. 105 [On approval of the Rules for the Maintenance of Green Spaces in Settlements of Ukraine Order of the Ministry of Construction, Architecture and Housing and Communal Services of Ukraine from 10.04.2006 No. 105]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06#Text [in Ukrainian].

16. Myroniuk, V., Weinreich, A., von Dosky, V., Melnychenko, V., Shamrai, A., Matsala, M., Gregory, M. J., Bell, D. M., & Davis, R. (2024). Nationwide remote sensing framework for forest resource assessment in war-affected Ukraine. *Forest Ecology and Management*, 569, Article 122156. https://doi.org/10.1016/j.foreco.2024.122156

17. Matsala, M., Odruzhenko, A., Sydorenko, S., & Sydorenko, S. (2025). War threatens 18% of protective plantations in eastern agroforestry region of Ukraine. *Forest Ecology and Management*, 578, Article 122361. https://doi.org/10.1016/j.foreco.2024.122361

18. Cazzolla Gatti, R., Cortès Lobos, R. B., Torresani, M., & Rocchini, D. (2025). An early warning system based on machine learning detects huge forest loss in Ukraine during the war. *Global Ecology and Conservation*, 58, e03427. https://doi.org/10.1016/j.gecco.2025.e03427

19. Matsala, M., Odruzhenko, A., Hinchuk, T., Myroniuk, V., Drobyshev, I., Sydorenko, S., Zibtsev, S., Milakovsky, B., Schepaschenko, D., Kraxner, F., & Bilous, A. (2024). War drives forest fire risks and highlights the need for more ecologically-sound forest management in post-war Ukraine. *Scientific Reports*, 14, Article 4131. https://doi.org/10.1038/s41598-024-54811-5

20. Faure, M. G. (2024). The EU Environmental Crime Directive 2024: A revolution in EU environmental criminal law? *Journal of Environmental Law*, 36(3), 323–342. https://doi.org/10.1093/jel/eqae020

21. Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz – BNatSchG) [Federal Nature Conservation Act] vom 29. Juli 2009, § 69. https://www.gesetze-im-internet.de/bnatschg_2009/__69.html [in German].

22. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law. (2024). Official Journal of the European Union, L, 2024/1203. https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1203/oj

Отримано: 06.10.2026
Прийнято: 04.11.2026
Опубліковано: 06.11.2026

© Copyright 2026 by the author(s)
This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0